श्रीगणेशाय नमः

CC-0. Lal Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

श्रीगणेशाय नमः शान्तमखण्डितपादं शान्तपथमनन्तोऽप्यगोचरनामानम् विकसितजलजनूतनेत्रं सीताद्वायोक
माश्रयेनामम् १ इह भगवान् शंकराचार्य्य उत्तमाधिकारिणं वेदान्तप्रस्थानत्रयनिर्मापकदेवलोकानामस
मर्थानां मंदबुद्धीनां अनुग्रहार्थं सर्ववेदान्तसिद्धान्तसंग्रहश्रावणबोधकरणं निदर्शयितुं प्रतिजानीते तपो

श्रीगणेशाय नमः तपोभिः क्षीणपापानां शान्तानां वीतरागिणाम् मुमुक्षूणामपेक्षोपमात्मबोधो विधीयते १

भिर्नित्यैः कृच्छ्रचान्द्रायणादिभिः नैमित्तिकाद्यनुष्ठानैः तपोभिः क्षीणानि पापानि रागद्वेषान्तःकरणदोषाः तेषां नि
तपोभिर्निर्वर्तितैः तेषु कर्मसु [illegible] मुमुक्षूणां [illegible] तपोभिः क्षीणपापानां [illegible] मुमुक्षूणां संसारबन्धमोक्षेच्छूनां तपसा नाथयोऽसाधनसंपन्नानामपमात्मबोधो विधीयते विधिमुखेनावकाशं तपसा

ननु प्रतिपत्तीनामात्मोपलम्भतेकथमस्यकैवल्यमित्यत्राह अविद्यानिवृत्तिपरिपूर्णस्यादृष्टस्यात्मनः अज्ञानपरिकल्पितो
भावस्य शमनाद्यधिष्ठानत्वमविवेकस्य तत्त्वतस्तत्त्वदृष्ट्या अतो अविवेकेन अविवेकस्य नो आत्मा केवलस्वप्रकाश
ते मेधावरणापायमात्रादित्यर्थः ४ नन्वात्मनामद्वैतासिद्धिरनुष्ठानज्ञानेनद्वैतासिद्धिरित्यत्राह अज्ञानकलुषमिति अ

अविद्यानिवृत्त्या ज्ञानात्मा सन्निकेवलः स्वयंप्रकाशतेस्वात्मा मेधापायेंशुमानिव ४ अज्ञान
कलुषं जीवं ज्ञानाभ्यासाधिनिर्मलम् कृत्वा ज्ञानं स्वयं नश्येज्ज्वलं कतकरेणुवत् ५ ५ ५ ५

ज्ञानकार्य्यमूलैरहमादिभिः कलुषीकृतं कर्त्तृत्वभोक्तृत्वाद्यभिमानिनं जीवं कर्त्तृत्वविकल्पाभ्यासात् अज्ञानहानिद्वारात
कार्य्यान्तःकरणादिकैर्निःशेषं नाशयित्वा स्वयमपि नश्यति अज्ञानकार्य्यत्वात् कतकरेणुप्रतिबिंबितज्ञानमात्रभासत्वा
त्ज्ञानस्य स्वयं नश्यति तद्वत् हृदयग्रन्थिप्रकाशते यथा कतकरेणुर्जलं निर्मलं कृत्वा स्वयमपि नश्यति तद्वदिति ५

CC-0. Lal Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Shiradas Pedham

तयोपोगमंत्रयोगाद्यनेकसाधनेषु सत्सु मोक्षप्रतिबोधस्य किमिति प्रधान्येनोच्यते इत्यत्राह बोधो न्येति तयोर्मंत्रकर्मयोगसाधनानि पर्न
पनयाक्रमेण ज्ञानद्वारा मोक्षं साधयंति ज्ञानं तु स्वजन्मनात्रैवाभ्यासानिःश्रेयसं नाशयितुमुत्सहते अभिधेयमपि श्रुतो
न्यसाधनेभ्यो ज्ञानस्य प्राधान्यं सूचयितुं तदेवदृष्टांतेन दृढयति पाकस्येति यथालोकस्य पचनक्रियायाः काष्ठजलभांडादिसा

बोधोन्यसाधनेभ्यो हि साक्षान्मोक्षैकसाधनम् । पाकस्य वह्निवद्ज्ञानं विना मोक्षो न सिध्यति २
श्वविनोधितपाकर्मनाविद्यां विनिवर्तयेत् । विद्याविद्यां निहंत्येव तेजो ज्योतिर्मिरं सवत् ३

धनेषु सत्स्वपि वह्निं विना तन्न सिध्यति तद्वत् ज्ञानं विना मोक्षो न सिध्यतीत्यर्थः २ कर्मणां विचित्रत्वाद्धेतुत्वात्कर्मैव कर्मणि वि
ज्ञानं नाशयितुं समर्थं न चेत्साधकं कर्म ज्ञानं विनोधितं पाकं कर्मैव निवर्तयेत् अविद्यां विनोधितं कर्म तु अविद्य
पाविनोधितं वा ज्ञानं नाशयितुं नोत्सहते विद्याप्रकाशमानत्वाद्ध्वांतमसं तेजः नाशयितुं समर्थं सत्यर्थः ३ ३

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by eGangotri

सर्वं हि इदं ब्रह्म यं च जातं ब्रह्मणि एव माया कल्पितानि इति प्रतिपादयति सच्चिदानन्दो नीतिसत्यज्ञानानन्दात्मनि नित्ये सर्वानुस्यूते

विश्वो माया केवलाः सर्वाः सर्वो देवति ब्रह्मनुस्थानवज्जगत्सादृशो विविधाः प्रियमूर्तयः सर्वो पादानभूतपरमेश्वर

नेहेन्द्रिकटकमुकुटादयः इव कल्पिताः एवं ब्रह्मणोऽभिन्नाः इत्यर्थः ९ उक्तमर्थं आकाशदृष्टान्तेन दृढयति यथेति

उपादानेः खिलाधाने जगति परमेश्वरे सर्गाः स्थिति लयाः पानि बुद्बुदाः इव वानिति ८ सच्चिदात्म

न्यनुस्यूते नित्ये विश्वो ब्रह्मकल्पिताः ब्रह्मणो विविधाः सर्वाः हाटकेकटकादिवत् ९ यथा आकाशो

ह्यकेशो नानोपाधिगतो विभुः तद्वदात्मा नित्यशब्दादितन्मात्रो केवलो भवेत् १०

मनःप्रभृतिसर्वेन्द्रियवृत्तीकः नियामको दाविभुः सर्वगतः परमेश्वरः स्वमायया परिकल्पितं नानोपाधिषु प्रतिबिम्बितः स

ज्ञानेन भातितः आत्मा तिष्ठन्नेव ज्ञानेन तेन बाधाया कल्पितेषु उपाधिषु [illegible] कल्पकानि यथा

कल्पकाकाशो मठवृत्तादिषु उपाधिषु [illegible] नानोपाधिभिः उपाधिस्थितादेकवन्नातितद्वदात्मा ११

CC-0. Jangamwadi Math Collection. Digitized by eGangotri

स्वप्नोऽसत्पाञ्चभूतमानस्यसंसारस्यकथमसत्यत्वासत्वंप्रत्यक्षविरुद्धमित्याशंक्यस्वप्नदृष्टांतेनासत्यमित्याह संसारपति
संसारेतिनागद्वेषादिभिः संकुलायमानः संसारः स्वकालेसत्यकारणभूतोज्ञानोत्थितेसतितावन्मिथ्याभूतोपिसं
सारः सन्नेवाभातिप्रबोधइतिमहावाक्यश्रवणादात्मज्ञानोत्पत्तौस्वप्नवदेवभवतितत्रदृष्टांतः स्वप्नइत्यादिस्व

संसारः स्वप्नवत्सोहिनागद्वेषादिसंकुलः स्वकालेसत्यवद्भातिप्रबोधेसत्यवद्भवेत् ६
तावत्सत्यंजगद्भातिशुक्तिकारजतंयथा यावन्नज्ञायतेवूस्तुसर्वाधिष्ठानमद्वयम् ७

प्रेयिपावन्निद्रानुभूयतेतावन्मिथ्याभूतोपिसत्यइवाभातिप्रबोधेनिद्रानाशेमिथ्यातद्वदित्यर्थः ६ जागन्मिथ्यात्व
मेवदृष्टांतेनदृढयतितावदितियथायावच्छीतपीतत्रिमेणाशिलोपघटनाशंनोसद्भवतितावत्तज्जातज्ञानसत्यमेवा
नुभूयतेतथासर्वाधिष्ठानभूतसच्चिदानन्दाद्वयवूस्तुयावन्नज्ञायतेतावज्जागदाकारेणपरिणतसंसारः सत्यइव

CC-0. Raja Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Foundation

सूक्ष्मोपाधिमाह पंचप्राणेति पंचप्राणाः एकस्यैव महाप्राणस्य प्राणादयो ऽनयः ज्ञानेन्द्रियकर्मेन्द्रियभेदेन इन्द्रियाणि दश
मनश्शब्देन संकल्पविकल्पात्मकं मनः बुद्धिर्निश्चयात्मिका एतान्यपि संयुतः अपंचीकृतसूक्ष्मभूतोत्थं ज्ञानसूक्ष्मांगं
लिंगशरीरं सुखदुःखभोगसाधनमित्यर्थः १३ इति पंचकनलोपाधिमाह अनाद्यविद्येति तदस्य मानिर्वाच्यमविद्यान

पंचप्राणमनोबुद्धिदशेन्द्रियसमन्वितम् अपंचीकृतभूतोत्थं सूक्ष्मांगं भोग
साधनम् १३ अनाद्यविद्यानिर्वाच्याकानलोपाधिमुच्यते उपाधित्रितयादन्यमात्मानमवधारयेत् १४

दिभूताकानलोपाधिरुच्यते सा च व्यष्टिसमष्टिभेदात् स्थूलसूक्ष्मप्रपंचयोः कारणभूतत्वात् कारणोपाधिरुच्यते उपाधित्रितयक
थने प्रयोजनमाह उपाधित्रितयादिति तत्साक्षिणमात्मानमवधारयेत् ज्ञानीयादित्यर्थः १४

आकाशादिपंचकं सत्त्वैकैकांशेभ्यस्तेषु सत्त्वांशेषु पृथक्कृतेषु पंचसु भागेषु पुनः पंचसु भागेषु समष्टिरूपेषु चतुर्भागान्वितेषु
एकभागानां स्वस्वांशैः पंचभागपरित्यागेन भागान्तरेषु योजनं तद्यथा॥ द्वेधा विधाय पंचैकं चतुर्धा प्रथमं पुनः स्वस्वतुरीयांशै

Kaul Bahadur Sanskrit University Delhi. Digitized by Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

नानुसर्वदेहेषुतत्तज्जात्यादिभिन्नत्वविरुद्धस्य कथं नित्यत्वमुच्यते तत्राह नानोपाधीति पूर्वोक्तानोपाधिवशादेवात्मनि जा
तिनामाश्रमादयः भ्रान्तोपितः मापाकल्पिताः नतु स्वतः यथा स्वभावे माधुर्ये जलं कटुतिक्तमधुराम्लनम्रनीलादिद्र
व्योपेतं सन्नटूपं भवति नतु स्वरूपेणतद्वदित्यर्थः ११ भ्रात्मनोऽविद्यापरिकल्पितोपाधित्रयमाह पंचीकृतेति पंच

नानोपाधिवशादेवजातिनामाश्रमादयः भ्रात्मन्यानोपितास्तोयेनसवर्णादिभेदवत् ११
पंचीकृतमहाभूतसंभवंकर्मसंचितम् शरीरंसुखदुःखानांभोगायतनमुच्यते १२ १२

भूतानांप्रत्येकंद्विधाविभज्यतत्रैकमेकं चतुर्धास्वांशपरित्यज्यतेषुयोजनंपंचीकरणमेवंचपंचीकृतेभ्यः स्थूलपृथि
व्यादिमहाभूतेभ्यः संभवोयस्यतत्कर्मभिः संचितंपरिपाकं स्थूलशरीरंसुखदुःखभोगानामायतनंपुरुषभोगानुरूपं भवति १२

Digitized by Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha Sharada Peetham

नन्वात्मा सर्वगतस्तर्हि किंचित्सर्वत्र सर्वैर्न दृश्यते इत्यत्राह सदेति आत्मा सर्वगतोऽपि सर्वत्र आप्यस्थितोऽपि जडैर्बहिर्वृत्तिभिर्न
र्न च प्रकाशते नागादिभिर्न च बुद्धावबुद्धावेवावभासते नूनं सर्वत्र यथा प्रतिबिम्बः स्वच्छेषु स्वच्छदर्पणादिषु दृश्यते तथा
न्यत्र तद्दृष्टिरित्यर्थः १० नन्वात्मनोऽविकारित्वमप्यस्ति सर्वदा व्यापनवान् हि दृश्यते तत्राह व्याप्नोति इन्द्रियाणि स्वविषयेषु

सदा सर्वगतोऽप्यात्मा न सर्वत्रावभासते बुद्धावेवावभासेत स्वच्छेषु प्रतिबिम्बवत् ९
देहेन्द्रियमनोबुद्धिप्रकृतिभ्योऽविलक्षणं तद्भिन्नसाक्षिणं विद्याद्दात्मानं नाजवत्सदा १०
व्याप्नोति चिन्द्रियेष्वात्मा व्यापानीवाविवेकिनाम् दृश्यते न्यत्र बुद्धावत्सुधावन्निव यथा शशी ११

षयेषु व्याप्नोति [illegible] तुच्चन्द्रोऽपि धावतीव लौकिकैर्दृश्यते न तु चन्द्रमा धावति तथा वात्मापीत्यर्थः १२ देहस्थितस्यात्म
नः [illegible] न्यत्राजडज्ञाने नाजडे देहेन्द्रियमनोबुद्धिषु [illegible] यथा चाजावत्वं [illegible] स्थितोऽपि [illegible] मनोऽत्रिषु वर्त
मानेषु स्वयं साक्षित्वं यानीन्यपश्यन् न तिष्ठति तद्दृष्टेर्वजानीयादित्यर्थः १३

CC-0. Lala Bahadur Shastri Varanasi Sanskrit University. Digitized by Sarvagya Gurukul

अन्नमयाद्येषु कोशेषु तत्तन्मयतया स्थितस्य कुतो नित्यत्वमुक्तं नेत्याशंक्याह पंचकोशेति अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञा
नमयआनन्दमयइति पंचकोशाः आदिशब्देन अन्नाद्यन्नमहरादीनां तेषां योगेन मिथ्यातादात्म्येन तत्तन्मयस्थितः आत्मा
शुद्धः नतु तेषु वस्तुतो नेत्यर्थः नाना वेदोपि सर्वार्थं युनक्ति अन्नमयत्वादिभिः सूक्ष्मवस्तुदर्शनार्थमेवोपाधिस्थं वस्तु सूचयति

पंचकोशादियोगेन तत्तन्मयत्वस्थितः शुद्धात्मा नीलत्वादियोगेन स्फटिकोयथा १४
वस्तुतादिभिः कोशैर्युक्तं युक्तवद्भातः आत्मानमात्मनैवात्मा विविच्यात्मनि लीयथा १५

नतु तत्वदृष्ट्या यथा निर्मलस्फटिको नीलपीतत्वादियोगेन तत्तन्मयत्वाभातिवस्तुतो नास्ति तद्वदित्यर्थः १४
स्वसंगतलक्षणज्ञानविवेकेन पृथक्कृतमारुवयुनिति पंचकोशैस्तदालनिस्थितं वृक्षः स्थूलशरीरं तत्तदादिभिर्युक्तं
तद्वत्तमिव युक्तवद्भातः अवहननात् शुद्धमात्मानं विविच्यादिस्वमानादिनातिमस्वकोशेभ्यः भिन्नमात्मानं

CC-0. Dr. Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvajna Sharada Peetham

कर्तृत्वभोक्तृत्वादिकमात्मनि भ्रमवशान्मन्यमानत्वान्मदुर्बानमित्यादिप्रसादपितथैवमित्यत्राह अज्ञानादिति अज्ञान
वशान्मनसोऽध्यासः तस्यैव कर्तृत्वादयोधर्मा तद्वशादात्मनि कल्प्यन्ते तद्दुःखात्मनीत्यर्थः २२ दुःखाद्देषसुखदुः
खादीन्यात्मधर्मान् सम्पन्नैवैशिषिकादयस्तान्निराकरोति नागेद्वेति नागेद्वादिसुखदुःखादयस्तादिकं तद्बुद्धेनैवात्म

श्रा॰ यो॰ ६

अज्ञानान्मानसोपाधेः कर्तृत्वादीनि चात्मनि कल्प्यन्ते मृगतृष्णायां जलादिवत् २२
नागेद्वासुखदुःखादिबुद्धेस्तर्हि प्रवर्त्तते सुषुप्तौ नास्ति तन्नाथो तस्माद्बुद्धेस्तु नात्मनः २३
प्रकाशोऽर्कस्य तोयस्य शीतत्वमग्नेर्यथोष्णता स्वभावः सच्चिदानन्दश्चैतन्यं नित्यमात्मनः २४

नः कथं जाग्रत्स्वप्नेषु बुद्धेस्तर्हि प्रवर्त्तते तैर्विसुप्तौ तस्या बुद्धेर्नाशो कारणाभावेन प्रवर्त्तते तस्माद्बुद्धेर्न वै धर्मा नात्मनः इति
२३ तर्हि आत्मनः कीदृक् स्वभावः उपाधिकर्तृत्वाभावस्वभावमुपदिशति तेषामर्कादीनां स्वभावो यथा तथात्मनोऽपि
सच्चिदानन्दनिर्मलस्वभावप्रकाशादिति यथा प्रकाशादयो एवं कस्य स्वभावः स्वरूपमित्यर्थः २४ २४ २४ २४

Lal Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarayu Trust. Funding by Google

ननु देहेन्द्रियमनोबुद्ध्योपि सचेतना दृश्यंते किमात्मनात्राह आत्मेति नित्यज्ञानस्वरूपस्यात्मनस्चैतन्यमाश्रित्य देहे
न्द्रियमनोबुद्ध्यः स्वकीयार्थेषु विषयेषु वर्त्तन्ते यथा जनाः प्राणिनः सूर्य्यप्रकाशमाश्रित्य स्वव्यापारेषु व्यवहरन्ति
अतश्चैतन्येन ज्ञानमात्मन्येव देहेन्द्रियादयस्तु जडा एवेत्यर्थः २० नन्वहं जातोस्मि वात्यक्तुमानाघवस्थामनुभ

आत्मचैतन्यमाश्रित्य देहेन्द्रियमनोधियः स्वकीयार्थेषु वर्त्तन्ते सूर्य्यालोकं जना इव २०
देहेन्द्रियगुणान्कर्माण्यपि मत्ते सन्निधेरात्मनि अध्यस्यन्त्यविवेकेन गगने नीलिमादिवत् २१

वामि पश्यामि इत्याद्यनवनतमनुभूयमानस्यात्मनः कथमविकारित्वमुच्यते उत्तरत्रात्र देहेन्द्रियमनोबुद्धिधर्मांस्व
गुणांश्च सत्यादीन्कर्माणि कर्मेन्द्रियव्यापारान्मिथ्यात्वादात्मन्येव स्थितिर्निर्मलेऽवस्थानमपि सच्चिदानंदात्मके प
रमात्मनि एतान्सर्वान्मिथ्यादिवेकेनाध्यस्यंते यथा गगने नीलिमादिवत् अतस्तत्रात्मथर्मानभवंति अपितु देहादीना

CC-0. Lal Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Shastra Vaibhav

आत्मा सुखस्वरूपमेव वासि नाविवेकेनान्यथा भीमानो भविष्यतीत्याह नन्वात्मस्वरूपं वादेति यथा मृत्पिंडकनादौ विकारनाहित
नन्वादौ सर्वाणि रूपाणि कृत्वा बहुरूपत्वं प्राप्तो भवति पश्चात्तस्यैव व्यवहारादेन यथा तत्रापि ज्ञानमनेन भवति तद्वा
वेकचक्षुषा स्वमात्मानं सुखरूपं ज्ञानेन स्वरूपं पश्यतो नाहं जीवः पश्यन्नात्मा इति ज्ञात्वा बहुरूपादेन

नन्वात्मस्वरूपं वदात्मानं जीवं ज्ञात्वा भयं कदा नाहं जीवः पश्यन्नेति ज्ञानस्वेन निर्भयो भवेत् २७
आत्मावभासयत्येकेनैव बुद्धीन्द्रियादिनाहं दीर्घो वृद्धादिकस्तात्मा जडैस्तैर्विभास्यते २८

हितः सुखी भवेत् २७ नन्वात्मा यदि सर्वदा एकेन बुद्धिमनोहंकारादिना कथं नाभासते कथं नन्वात्मा यदि तत्राह आत्मे
ति आत्मा एकेनैव सन्नपि बुद्धिमनोहंकारैर्नावभास्यते तैर्जडैर्मनआदिभिर्विभास्यते यथा एकएव दीपः घ
टादीन् सर्वानपि स्वभासयति तैर्घटादिभिर्विभास्यते तद्वदेव

CC-0. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

यदप्यकानन्दात्मानाहं ज्ञानमीति प्रत्ययः कथमिति चेन्नापेक्षया पारोक्ष्यात्मनस्तिप्रत्ययगामनस्सद्विदानन्दस्वरूपाद्व्यो
शः आत्मभावः दुःखेष्टेति स्वरूपादविवेकेन संयोगः संसर्गस्तस्मात्मनः केनापि संयोगो नास्त्येव यथा भस्म-चलनादिकं वस्तु
निष्प्रतिफलितं च इति विवेकात् कथं तत्तथा यद्ज्ञानं वशात् तेन जनं संभाव्यं ज्ञानमीति प्रत्ययः अहं कानन्दमिति प्रवर्त

श्रात्मनः सच्चिदानन्दस्वरूपे दुःखेष्टे निमित्तिनि हृदयम् संयोगः स्वाविवेकेन ज्ञानमीति प्रवर्तते २५
श्रात्मनो विक्रियानेति दुःखेष्टे बोधनेन जायिते जीवः सर्वमनं ज्ञात्वा ज्ञानाद्दुःखे निमुच्यति २६

तेकेवलेघ्रप्यगामनि नकस्विद्धिकानो स्तीति भावः २५ एतास्यव्यक्तिः आत्मनइति आत्मास्वभावादेवविवेकानन्दस्व-
रूपः कदाचिदपि बोधयति केनेति तथापि जीवः स्वाभासाहंकारः सर्वे स्वाभासाः कारणाद्दुःखेनां दुःखे घ्रतकोपः
पिण्डवद्केवलस्वाभाविकमनं यद्ज्ञानं वा कस्मादुःखेन निमुच्यति स्वाभाविकमेव २२ २३ २४ २५ २६

CC-0. Lokh Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

आत्मस्वरूपज्ञाने सति स्वनाशावेक्षा न स्यादिति चेत्तत्राह श्रुतानिवर्तनाभावेऽज्ञानाज्ञानमपि यथा नाशं दर्शयति इत्या
नोपितस्यापि कारणाभावेन ज्ञानं नोत्पद्यते तदुक्तमात्मनि स्वनाशायेनात्मज्ञानमपि तथा चेत्यनारुह्यविद्यकमिति देहे
न्द्रियादिसर्वदृश्यजातमाविद्यकदृश्यत्वात् बुद्बुदवत्क्षणनश्वरमेतद्विलक्षणं निर्मलं निरुपाधिकं नित्यमेकं सच्चिदानं

आविद्यकं शरीरादिदृश्यं बुद्बुदवत्क्षणम् एतद्विलक्षणं विद्याद्दृश्यं नित्यं निर्मलम् ३१
देहान्यत्वात्मनो जन्मजरामरणवत्तथा दृश्यः शब्दादिविषयैः संयोगो नेन्द्रियैस्तथा ३२

आत्मकं बुद्धेर्वाहमस्मीति विचारात्ततः कृतकृत्यो भवतीत्यर्थः ३१ एवमुक्तनीत्यात्मानमद्वयानंदं वा कार्यज्ञानेना
पनोद्यत्वाज्ज्ञातो स्वभावावद्यमेनात्मनेवात्मनामननपूर्वकत्वात्तु पंचभिः श्लोकैर्देहेतिमेजन्मजरामरणं
तथा दृश्यो वस्तुनिष्ठ्यादिभिस्तथा ज्ञेयस्तथा विषयभोगेन तु भवो नास्त्येव ३२ ३३ ३२ ३२

CC-0. Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

आत्मबुद्ध्यहंकारादिभिर्नोपमास्यतेऽतो हि आत्मज्ञानेन ज्ञातव्येनाभिनिवेशमिति चेन्नेत्याह स्वबोधेति आत्मनो बोध
रूपत्वात् स्वबोधे नित्येऽतिरिक्तात्मनो बाधाप्रसङ्गात् तत्रापेक्षानस्त्येव स्वरूपभूतत्वात् यथादीपस्य स्वप्रकाशाने दी
पान्तरापेक्षा नास्तीति द्विपर्यः २९ यदि बुद्ध्यादिभिन्नात्मा बोधो न भवेत् आत्मज्ञानेऽपि बाधा तं वक्तुं सेऽध्यायः कारः

स्वबोधेनान्यबोधे कारोधनूपपत्तेरात्मनः नदीपस्यान्यदीपेक्षा यथा स्वात्मप्रकाशाने २९
निषिध्यमिति नोपाधिर्नेति नेतीति वाक्यतः द्वितीयादेर्न रूपाद्येऽपि तत्र्यपनात्मनो ३०

सत्यं वाहनिषिध्यो ऽत्रात्मा मृदेघटनेतिवेति मृत्येतन्निषेधादेव वेदवाक्यादेव बाधोपाधिनिषिध्यमात्मा ज्ञा
ज्ञानान्निवृत्तत्वात्सर्वविषयमात्मा [illegible]

CC-0. Jangamwadi Math Collection. Digitized by eGangotri
CC-0. Gurukul Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

कानेरा ज्ञातव्यमिति पर्यः ३०

ननु पूर्वोक्तैर्हेतुभिर्नेवं विधिवद्ध्यानमभ्यासं कुर्वन्तः किं विधिवदभिलाषानेवाहमात्मा कथं दृष्टिरित्याकाङ्क्षायां सर्वस्य
दृश्यजातस्य बहिर्नान्तर्गतो व्युत्थितः शान्तिः गहा सर्वत्र सदा समः विषमेऽपि सं प्राप्यितः एकः आत्मा अनन्तः इति भावात्स
द्वयं सन्ध्यानमनन्तं बुद्धेति श्रुत्या प्रतिपादितात्मनं बुद्ध्वा एवाहमस्मीति स्वयमात्मानं चिन्तयन् ३० पूर्वोक्तश्लोकोक्तमन

अहमात्मा यथा सर्वं बहिर्नान्तर्गतो व्युत्थितः सदा सर्वसमः शुद्धो निःसंगो निर्मलोचलः ३९
नित्यशुद्धविमुक्तैकमखण्डानन्दमद्वयम् सत्यं ज्ञानमनन्तं यत्तद्ब्रह्माहमेव तत् ४०
एवं निरन्तरं कृत्वा बुद्ध्वैवास्मीति वासना हन्त्यविद्याविक्षेपान्रोगानिव रसायनं ४१

नं विकानामाप्यलं लभ्यमुपायार्थं साधयति एवमुक्तप्रकारेणाबुद्ध्वैवाहमस्मीति निरन्तरेण निरन्तरं कालाभ्यस्तावास
नाद्यविद्याकृतविक्षेपान्रोगान्नाशयति यथा रसायनं रोगं निरोधयतो नाशयतीति ह

CC-0. Lal Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

कथमिन्द्रियप्राणमनसामनासक्ततेत्याशंक्याह श्रुतिप्रमाणमेवेति स्पष्टोऽर्थः ॥ ३३ ॥ अतो ब्रह्मादात्वात्मभवसिद्धं अर्थं चाभिनुपाति
निर्गुणाद्यपाधिभिः श्लोकेन हि निर्गुणः बुद्ध्याद्यभावात् निःक्रियः इन्द्रियादिभावात् नित्यः अपक्षयाद्यभावात् निर्विकल्पः
संकल्पाभावात् निर्मलत्वात् निरंजनः असंगत्वान्निर्विकल्पः अशरीरः लिंगदेहवियोगात् निराकारः निरव

अमनस्त्वान्न मेहः स्वनागहेतुभवादयः अप्राणो ह्यमनाः शुभ्र इत्यादिश्रुतिभ्यानात् ३३
स्वः स्वाज्ञापते प्राणो मनः सर्वेन्द्रियाणि च खं वायुर्ज्योतिरापश्च पृथिवी विश्वस्य धारिणी ३४
निर्गुणो निःक्रियो नित्यो निर्विकल्पो निरंजनः निर्विकल्पो निराकारो नित्यमुक्तो निर्मलः ३५

यत्वात् नित्यमुक्तः बंधाभावान्निर्मलो विद्यात्कार्यं नहि यावात् ॥ ३६ ॥ नाम नाम नाम नाम नाम नाम नाम नाम
नाम नाम

CC-0. Lal Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ननु परमात्मादिविषयीज्ञानं वर्त्तमानमुपलभ्यते कथमेकत्वभावः इत्याशंक्याह परमात्मनि भेदो नास्तीत्याह ज्ञानं ज्ञेयं इति सर्वभेदः
कल्पितात्मन्येव तानि ज्ञानानि ज्ञेयानि च कल्पितानि ज्ञानानि परमात्मनि भेदे विद्यमानानि प्रकाशते ६२ एवं विशुद्धवस्तुध्यानं कृत्वा तत्रैव
हृदयमिति आत्मानं ज्ञानं ध्यानं कर्तव्यं भवति ध्यानं तस्मिन्नेव हृदयमिति ध्यानेनैव तत्रैव ध्यानेनैव पोषणे सर्वदा कृते तत्रैव हि

ज्ञानं ज्ञानं ज्ञेयभेदः वने नात्मनि विद्यते चिदानंदैकरूपत्वाद्दीप्यते स्वयमेव हि ६२ एवमा
त्मानं ध्यानमथने सम्यक्कृते उदितात्मगतज्योतिः सर्वज्ञानेन्धनं दहेत् ६३ अनुरो
नेवबोधेन पूर्वं तपसि संस्कृते ततः प्रविभवेदात्मा स्वयमेव बुधानिव ६४

ताज्वालानुपावर्त्ति ज्ञानविद्याज्ञानमेवेन्धनं मूलाः ज्ञानं निश्चयोक्तः सर्वपातिकर्मनाशायमतितदा मुनिः स्वनाज्ये
ऽभिषिक्तः कृतकृत्यो भवतीत्यर्थः ६३ जीवपरयोर्नयोर्ज्ञानेनाविद्यापरिकल्पिता धूतमसिनिः शेषघनमूर्ध्वाते सति
परमात्मा स्वयमेव प्रकाशते इत्यर्थः अनुरो नेति अनुरो पूर्वं तपोमयार्थं यथा तत्र तेषां मुनीनां तथा प्रविभवेत् तद्वदात्मा

वा० गो० ९०

३ अ० पृ० एम ९०

अध्यात्मानुसाधनेनैव प्रमाणाद्विविक्तदेशाश्रितजनसंपर्कवर्जितदेशे वासीनः सुखोपविष्टः विनाशः सर्वत्र विगतानिलायः
अतएव निर्जितानीन्द्रियाणि येन सः अनन्तमपरिच्छिन्नं ब्रह्मपमेकं स्वात्मानं अनन्यधीः ब्रह्मणोपेक्षितानि स्वपा
लिकबुद्धिर्येषां तादृशो भावयेत् ध्यायेत् ४० दृश्यप्रपञ्चे जाग्रत्किंचिन्मेकत्यभावनालभवतीत्याह आत्मनि स्वविज्ञ

विविक्तदेशाश्रितो विनाशो विजितेन्द्रियः भावयेदेकमात्मानं अनन्तमनन्यधीः ४१
आत्मन्येवाखिलं दृश्यं प्रविलाप्याधिया सुधीः भावयेदेकमात्मानं निर्मलाकाशवत्सदा ४२
रूपवर्णादिकं सर्वं विहायपरमार्थवित् परिपूर्णाविदानन्दस्वरूपेणावतिष्ठते ४३

दृश्यजातं सुधीः शुद्धात्मकरणो सतत्शुद्धधिया आत्मन्येव समाधिसमये प्रविलाप्य एकं वेगेनाराधित्वा तदा द्वितीया
भावात् एकमात्मानं भावयेत् इत्याशयः अध्यात्मविद्यन्तर्वाति ब्रह्म पनमाधिष्ठानं मुनिनानन्दरूपं रूपादिकं सर्वं विहा
यपरमार्थवित् परिपूर्णज्ञानानंदस्वरूपेणावतिष्ठते इत्याह रूपेति श्लोकस्यार्थः ४१ ४२ ४३ ४४

CC-0. Prof. Satya Vrat Shastri Collection, New Delhi. Digitized by Sarayu Trust. Funding by Sarayu Trust. Digitized by Sarayu Trust

अहंममेतिप्रत्ययेजाग्रति कथंनाहमितिप्रत्ययमङ्गीकुर्याधांयप्रतदपितथैवमस्वेत्याह तत्त्वस्वरूपेतिजीवपरमयोरेकत्वानुभ
वादुत्पन्नयत्तज्ज्ञानंतदहंममेतिप्रत्ययज्ञानंबाधतेदिग्भ्रमादिवद्दिति भानुदर्शनादित्यर्थः ५७ अहंममेतिप्रत्ययेनद्वैतो
सम्यग्विज्ञानवान्विद्वान्नेनचक्षुषासर्वंदृश्यप्रपंचस्वात्मन्येवाभेदेनपश्यतीत्याह सम्यगिति एकमात्मानंसर्वंपश्य
न्तदाकृतकृत्योभवतीतिभावः ५८ नचात्मासर्वोनभवतिप्रत्यक्त्वविरोधात्नानात्वेनदृश्यमानेमिदंसर्वंकथमात्म

सम्यग्विज्ञानवान्योगीस्वात्मन्येवाखिलंस्थितं एकंवसर्वमात्मानमीक्षतेज्ञानचक्षुषा ५८
आत्मैवेदंजगत्सर्वमात्मनोऽन्यन्नविद्यते मृदोपहृदादीनिस्वात्मानंसर्वमीक्षते ५९

न्यभेदेनपश्यतीत्याह इदंसर्वंजगदात्मैवात्मकार्यत्वात्मृदन्यथात्मनोनकिंचिदिद्यतेयथाघटशरावादि
मृत्कार्यंमृदोऽन्यन्नास्तिमृत्स्वात्मैवसर्वंदृश्यजातंस्वमेवेनपश्यति वाचारंभणंविकारोनामधेयंमृ
त्तिकेत्येवसत्यमितिश्रुतिः ५९ ५९

CC-0. Jangamwadi Math Collection. Prof. Kamal Bhandari Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham.

आत्मा सदा पूर्णो ज्ञस्वभावत्वादप्राप्तएव सन्नात्मा कदाप्राप्तो भवेदिति विद्याप्रिद्याथमाह आत्मेति आत्मा सर्वत्र पूर्णं ब्रह्म
नन्दरूपः सदा प्राप्तएव अविद्यावशाद्भ्रान्त्या अप्राप्तइवाभाति कण्ठ्यामीकन्यायादिति पर्थः ५५ ननु जीवस्य परमात्म

[illegible] तत्त्वस्वरूपानु
भवादुत्पन्नज्ञानेन अज्ञा अहं ब्रह्मेति वाज्ञानं बाधते दिग्भ्रमादिवत् + आत्मानुभवतं प्राप्तो
प्यप्राप्तवदविद्यया तन्नाशो प्राप्तवद्भ्रान्तिस्तु कण्ठाभरणं यथा ५५ स्थानौ पुरुषवद्भ्रान्त्या
कल्पितावुभयत्रापि जीवता जीवस्यतात्त्विकेरूपे नास्ति न्दृष्टे निवर्तते ५६

न्येकत्वमपुरुषं अंधकारस्थिते स्थानौ पुरुषोयमिति चोनपांकपविभेतितथैव चोनवत्तत्त्वमसि जीवत्वमानोप्यते यथा स्थाणौ चोप
देशाज्ञानाविवेकाद्भ्रान्तस्य जीवस्य पारमार्थिकमपि लक्षणं पदार्थद्वयं तत्त्वमसि वाक्यं कल्पितत्वात् जीवत्वमविद्यानिवर्तनेन वृत्तेवाहमिति ज्ञा

जीवन्मुक्तस्य तस्य सर्वाणि मारुवातोपि वातोपेन्द्रीयाविषयोभ्यानि नित्यसुखस्य सर्वस्य प्रीतिर्यास्तानि हित्वा तत्र हेतुना आत्मसुखेनि
र्वृत्तः धारस्यक्षीपवद्वत्तनेव प्रकाशते स्वाभाविकमेवात्मानुभवसुखमित्तनैः ज्ञायते इत्यर्थः ५२ एवमुक्तप्रकारेण
जीवन्मुक्तः सन्नानंधसंज्ञपादेवं वर्तितव्यमित्याह उपाधिस्थशतदेहघुपाधौ साक्षात्वेन स्थितोपि मुनिः योमवत्तत

वाह्यनित्यसुखासक्तिं हित्वात्मसुखनिर्वृत्तः धृतस्य क्षीरवद्वत्तनेव प्रकाशते ५२
उपाधिस्थोपि धर्मैर्नालिप्तो व्योमवन्मुनिः सर्वविन्मूढवन्नित्यं वेदसन्नो वापुवच्च नेत् ५३
उपाधिवित्वपाद्दिस्तो विनिर्विशेषविशेषमुनिः ज्ञानेज्ञानं विषयोभ्यितेज्ञस्तेज्ञासिवा यथा ५४

धर्मैर्नानुलिप्तः अमकर्मलोपो नास्तीति भावयेत् सर्वज्ञोपि मूढवत् वाह्यतत्वतातिक्रन्सर्वत्र विषयेषु यदृच्छाप्राप्तेषु नाह
क्रोवापुवच्चेत् वाह्यतिमतः ५३ वाह्यतिमतेदेहोपाधौ नित्यं देहकेवलमाह उपाधिवित्वपाद्दिस्तो उपाधिकृत
दृष्टदृष्टलपप्रान्धसंयुगनिः योगाविस्तो सर्वत्र आपकेपवद्वस्तुनि निर्विशेषविषयाभवतितथाविशेत् सर्वतेन्वेद

CC-0. Prof. Satya Vrat Shastri Collection, New Delhi. Digitized by Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

एवंभूतावस्थाएवजीवन्मुक्तिरितिवाहजीवन्मुक्तिरितिस्वनाधाविधापत्रिकल्पितपूर्वोपाधिदेहननोवुध्यादीनगुणानसत्या
दीनपाति:पजेदिति यत्तदेवजीवन्मुक्तिरितिनिश्चीयते सत्यधिदानन्दादिगुणकत्वात् श्रमनकीटवत् साक्षाद्ब्रह्मभजे
त्पाद्रोतीत्यर्थः ५० तत्यतस्तुआत्मानामःलुप्तेतिष्ठतीत्याहतीर्त्वेति गोहएवभवतिएवं तज्ज्ञानमुवेनतीत्यानिःशेषं

जीवन्मुक्तिस्तुतद्विद्वान्पूर्वोपाधिगुणांस्त्यजेत् सच्चिदानंदधर्मत्वाद्ब्रह्मजेश्रमनकीटवत् ५०
तीर्त्वामोहार्णवंहत्वारागद्वेषादिनाशतान् योगीशांतिसमापुक्तःआत्मानामोविराजते ५१

नाधाविधानागद्वेषादयः एवनाशनाःमोहपर्वतंपिनःनाशिःशेषतोनाशयित्वाशांतिसमापुक्तःशमदमादिसंपन्नात्मा
नामःआत्मन्येवक्रीडपरसविराजतेस्वराज्येभिषिक्तःप्रकाशतेअत्रार्थानंदन्यतेभवीनामोक्षोनामःसमुद्र
तीर्त्वानामएणदीनमाहोक्तानीतेवशांतिःतथासतेतिविराजतेद्वयोःधाविंशतिःश्लोकाः ५१ ५१ एम

ब्रह्मणानन्दमेकं ब्रह्मवेदान्तैर्नतद्व्याख्यातिरूपैर्नसनेनज्ञातमपि प्राह अतद्व्याख्यातिरूपेणेति स्वयोऽर्थः ५८ ननु ब्रह्म
स्वयोपि यातिप्रयानोदिन एव ब्रूयेतत्राह ब्रह्मणानन्दरूपस्येति ब्रह्मेन्द्रियः परिच्छिन्नोदास्वब्रह्मतु ब्रह्मणरूप
त्वादपरिच्छिन्नमानन्दमानरूपस्यानंदस्य समुद्रस्यानंदलेशमात्रिस्वब्रह्मादयाप्यानंदिनोभवंतिब्रह्मानंदतानतस्मैनए

अतद्व्याख्यातिरूपैर्नवेदान्तैर्नैव्यतेऽयः ब्रह्मणानंदमेकं वनतद्ब्रह्मतत्वयथानस्येत ५८
ब्रह्मणानंदरूपस्यतस्यानंदस्यवाब्धितः ब्रह्मादयाप्यानंदिनोभवंत्यादिनोत्वयाः ५९
तद्ब्रह्मरूपमखिलंब्रह्मतुभवतानतदन्विनः तस्मात्सर्वगतंब्रह्मज्ञानेनसर्वविद्विवाखिले ६०

तस्यैवान्यानिभूतानिमात्रामुपजीवंतिइतिश्रुतेः ५९ पनप्रेमास्पदतयातस्यैवाभातीतुयतेवेन तद्रूपमपिनात्मादेहादि
प्रपंचः प्रियतमोऽभूमेदयापंकाप्रतद्रूपमिति [illegible] तद्रूपमिति [illegible] तमसोऽकिंकोऽपिभवतानः तद्रूपएवापिपतनः तस्मात्सर्वगं ब्रह्मात्मतत्प्रियंपथाक्षीनं सर्वथाप्यद्वतमेवंत्यपि ब्रह्म

CC-0. Jangamwadi Math Collection. Digitized by eGangotri

वृत्तलक्षणः सर्वोत्तिरापत्यान्तरस्थलक्षणेनाभिधत्ते श्लोकद्वयेन पक्षाभाद्दिस्पादि पद्दुस्लसाक्षात्कारलाभादपनोत्पाभोन
विद्यतेसर्वत्राभावांतत्रैवांतर्भूतत्वात् यथा वृत्तादेरुद्दानेदानामंतर्भावः यत्सुखाद्दुस्लानुभवसुखादपनसुखंनास्तिनि
शिवसुखत्वात्तत्र दानाद्दुस्लसाक्षात्कारज्ञानादपनंज्ञानंनास्तिमोक्षहेतुत्वात्तत्तद्दुस्लेतिज्ञानीयात् ५५ पद्दृष्ट्वाना

पक्षाभान्नापनोत्पाभोपसुखान्नापनंसुखं पद्दानान्नापनंज्ञानंतद्दुस्लेत्सवधानयेत् ५६
पद्दृष्ट्वानापनंदृष्टपद्दृष्ट्वानपुनर्भवः पद्दृष्टात्यानापनंज्ञेयंतद्दुस्लेत्सवधानयेत् ५६
निर्मलशुद्धिप्रधःपूर्णसंविदानन्दसद्रूप भवनंतंनित्यमेकंपनंतद्दुस्लेत्सवधानयेत् ५७

पनंत्वन्यत्पद्दृष्टवंनास्तितेनैवपनपार्थसमर्थत्वात् पद्दृष्टात्पेनैकंगतानात्वापनभवोजन्मादिकंनास्तिपतज्ञात्वा
पत्सवंज्ञात्वाद्दन्यद्देवनास्तितदेवपूर्णंदुस्लेत्सवधानयेत् अन्यत्सर्वंव्यथापाणिःसामित्यर्थः ५८ सर्वत्रदुस्लेवंपूर्ण

CC-0. Lal Bahadur Sastri Institute, Delhi. Digitized by Sarvadya Shaada Peetham

पुनस्तदेवाऽजगद्विलक्षणमिति सर्वं ब्रह्मैव सत्यं तथापि जगद्रूपं यावदवस्थितं तदाऽस्तु तेन जगद्विलक्षणेन नत
कार्यत्वेन विवार्यते चेत् जगतुं यावद्ब्रह्मणोऽन्यन्नाविद्यते पदार्थस्तत्तोऽन्यत्यपि किंचिन्न वेदमनुभवीवि

जगद्विलक्षणं ब्रह्म ब्रह्मणोऽन्यन्न किंचन ब्रह्मान्यन्नास्तीत्येनिश्चयापद्यामनुभवीविका ६६
दृश्यते श्रूयते यद्ब्रह्मणोऽन्यन्न किंचन तत्त्वज्ञानाश्रितं ब्रह्म सच्चिदानन्दमद्वयम् ६७

काजलवदिति पर्यः ६६ पुनस्तदेव सुखं निरूपयति चक्षुषा यद्दृश्यते श्रोत्रेण श्रूयते यद्वन्मनसा यत्स्मर्यते वा वा
यदभिधीयते तत्सर्वं ब्रह्मैव सत्यं ब्रह्मणोऽन्यन्न किंचिदस्तीत्यर्थः श्रुतिर्नेत्यस्तु वाऽस्तु नाविद्या
वाचा नान्येदं वेत्तपसा कर्मणा वा ज्ञानप्रसादेन शुद्धसत्त्वस्ततस्तु तं पश्यति निष्कलं ध्यायमानः इत्यादि ६७

Digitized by Sarayu Trust

तर्हि भ्रान्तमाकेन प्रकाशेन सर्वव्याप्तिश्च तीति जानीयात् इत्यर्थः कस्मात् साक्षाद्ब्रह्मणः सत्यादनन्तवस्तूनामिति श्रुतेश्च तस्य
रूपेणाभातीत्याह ब्रह्मणवस्तूनामिति स्पष्टोऽर्थः ६१ पुनस्तद्वत्तज्ज्ञानार्थं श्लोकत्रयेणाह यथा कश्चिन्नरः पाति
पदार्थानामिति यद्वत्तुभावादीनवभासयेत् यत्तुभास्यैर्नक्षीदिभिर्न विभास्यते तत्तत्रभुतपोभातिनचन्द्रतारकाः नेमे
अनन्तवस्तूनमहस्वमदीर्घमजमक्षयम् अनूपमगुणमगोत्रं तद्ब्रह्मेत्यवधारयेत् ६१
यद्भानं भास्यते ऽक्षीदीन भास्यैर्यत्तु भास्यते येन सर्वमिदं भाति तद्ब्रह्मेत्यवधारयेत् ६२
स्वयमन्तर्बहिश्चाद्य भासयन्नखिलं जगत् प्रकाशयति सूर्यो वह्निः सूर्यप्रकाशतेजसा ६३

विद्युतो भान्ति कुतो पमग्निस्तत्रैव भान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वमिदं विभाति इति श्रुतेः येन सर्वमिदं भूतमोतिकं भा
वनूपं जगत्तद्ब्रह्मेति जानीयात् इत्यर्थः विवेकः स्वयमेव भाति यद्वहिश्चाद्य भासयन्नखिलं प्रकाशयति तद्ब्रह्म

CC-0. Lal Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

एवं बोधितो जीवः परमात्मा द्रष्टा काशो दिक्तः सनातनः स्वज्ञानमुपसंहरन्नभानुवत्सर्वलोकरूपः प्रकाशते इत्याह हृदे
तिबोधएवभानुः सर्वस्याधारभूतत्वात्सर्वाधारो सर्वआधारो यतो वेस्य ६८ ननु स्वात्मनो विज्ञानप्रतिबंधकदुरि
तपरिहारार्थं त्वयोगमात्रो योगः कर्तव्यः इत्याशंक्याह आत्मतीर्थे स्नातस्य नाकिंचित्कर्तव्यमित्याह हृदि इदं पा इति नः

हृदाकाशो दिशो स्नातस्य बोधभानुस्तमोपहः सर्वआपीसर्वाधारो भाति सर्वं प्रकाशते ६८ दिदे
शाकाशाद्यनपेक्षसर्वगंधीनादिहृन्नित्यमुत्तमं निरञ्जनम् यः स्नातीर्थमजातेविनिःकि
यः ससर्ववित्सर्वगतोऽमृतोभवेत् ६९ एम एम एम एम एम एम एम एम

क्रियः परमहंसः स्नातीर्थं मजातेस्सर्ववित्सर्वज्ञः सर्वत्रगंपनमात्मस्वरूपाद्वादमन्तः मुक्तोभवेत् कथंभूतं स्नातीर्थं दिदेशाकाशाद्यनपेक्षसर्वगंधीनादिहृन्नित्यमुत्तमं निरञ्जनम् यः स्नातीर्थमजातेविनिःकि यः ससर्ववित्सर्वगतोऽमृतोभवेत् ६९ ६९ ६९ एम

CC-0. Jangamwadi Math Collection. Digitized by eGangotri. Digitized by Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha Project. Funded by Ministry of Education (MoE) and Ministry of Culture (MoC), Government of India. Preserved by Indira Gandhi National Centre for the Arts (IGNCA). Contributed by Sri Kashi Jangamwadi Math, Varanasi. Digitized by Siddhanta eGangotri Gyaan Kosha

पदिसर्वगतंव्यस्तनहितदम्पैः किन्नहश्यतेइत्याशंक्यचक्षु नादिभिर्नदृश्यतेइत्येतद्दृष्टान्तेनाह चक्षुषेतिपः
अज्ञानचक्षुःसर्वगतमपिसच्चिदानंदंव्यस्तनपश्यति यथाप्रकाशानगपिभानुर्मेघोनपश्यज्ञानप्रसादेनचक्षुषादि
शुद्धेनचक्षुःनिरुक्तादिघःसदासर्वत्रव्यस्तएवपश्यतीत्यर्थः ॥ एवमुक्तनानुभवसंपन्नस्यापितदध्यासनहितत्वात

सर्वगंसच्चिदात्मानंज्ञानचक्षुर्निरीक्षते अज्ञानचक्षुर्नेक्षेतभास्वन्तंभानुमेघवत् ॥
श्रवणादिभिरुद्दीप्तःज्ञानाग्निपरितापितः जीवःसर्वमलान्मुक्तःस्वर्णवद्द्योततेस्वयं ॥

नावगतंकिंचिदज्ञानंसंभवतीतिचविज्ञानार्थंपुनःश्रवणादिकुर्यात्इत्याहश्रवणादिभिरिति जीवःप्रत्यगात्मास्त
पकनगार्थस्यश्रवणमननादिभिरुद्दीप्तःप्रकाशितःज्ञानमेवाग्निःतेनपरितापितःपरितोविशुद्धीकृतःसर्वमलेभ्योवितइत्यर्थः
सर्वसंस्कारशून्यात्मानमेवस्वयंस्वयंप्रकाशतेयथाग्निनापरितापितंस्वर्णंश्रोपाधिकदुर्वर्णादिकंहि

Sanskrit University-Delhi. Digitized by Sarayu Sharada Pathan

ग्रंथाभ्यासकल्पमाहरनधिति सप्तोऽर्थः ७० ॥ इतिश्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यगोविन्दभगवत्पादाचार्यशिष्यश्री
मच्छंकराचार्यविरचितात्मबोधप्रकरणस्य टीकायां सप्तमाध्यायः ॥ शुभमस्तु नाम नाम नाम नाम नाम ॥

स्नाहि ज्ञानसर्वसंशयान् मुनिः संविलोकयेत् यस्तु श्रद्धापरो
भूत्वा तस्यात्मा संप्रकाशते ७० ॥ इतिश्रीवेदांतार्णवादि
समधिगतवेदांतसारश्रीमदात्मबोधस्य समाप्तः ॥ शुभमस्तु ॥

माधवेमासि सिते पक्षे सप्तम्यां गुरुवासरे साहेवदीनाथाभिलिखितमात्मबोधस्य भवापहम् ॥ सम्वत् १९७३

CC-0. Panini Kanya Maha Vidyalaya Collection. Digitized by Sarvadya Shiksha Peetham

नाम नाम नाम नाम नाम

॥ आत्मबोधसमाप्तः ॥

17

CC-0. Lal Bahadur Sanskrit University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham